

IFLA Kütüphane Dernekleri Yönetimi Çalışma Grubu ve Konferanstan Genel İzlenimler

Selma (Alpay) Aslan

Giriş

Konferans boyunca Seksiyon ve Çalışma Grupları ayrı ayrı toplanmaktadırlar. Bu da programdan bir seçim yapma zorunluluğunu doğurmaktadır. Almış olduğum Genel Başkanlık görevini en iyi biçimde yerine getirmemde yararlı olacağı düşüncesi ile Kütüphane Dernekleri Yönetimi Çalışma Grubu'nun toplantılarına katılmaya karar verdim. Ancak bu toplantılardan söz etmeden önce Çalışma Grubu hakkında ön bilgiler vermek istiyorum. Daha sonra ise katıldığım diğer toplantılarla bir kütüphane gezisine kısaca değinecek ve genel izlenimlerimi aktaracağım.

Kütüphane Dernekleri Yönetimi

Yönetim ve Teknoloji Bölümü'nün altında yer alan Kütüphane Dernekleri Yönetimi Çalışma Grubu, IFLA'nın yapısı içinde, üyelerinin çoğunluğunu oluşturan derneklerin sorunlarının ele alınacağı bir yer yaratma gereğinden doğmuş. IFLA, dernekleri, (1) kütüphaneler, bilgi merkezleri ve dokümantasyon merkezlerinde kullanıcılara, üyeleri tarafından sunulan hizmetlerle ilgili standartlar oluşturan ve bu standartları koruyan; (2) üyeleri için etkin programlar düzenleyen ve eğitim gibi mesleki hizmetler sunan; (3) meslekle ilgili bilgileri koruyan ve yayan kuruluşlar olarak görmektedir. Grubun amacı dernek temsilcilerini biraraya getirmek, deneyimlerini paylaşmalarını sağlamak ve onlara amaçlarına ulaşmalarında yardımcı olmaktır. Bu amaca ulaşmak için, Grup, yayınlar yapmakta, seminerler, kurslar ve konferanslar düzenlemektedir. Grubun, 1992/97 dönemi için hedefleri arasında, kütüphanecilik mesleğinin statüsünün ve imajının düşük olmasının nedenlerini araştırmak ve bulgular doğrultusunda derneklere bu durumu düzeltebilmeleri için önerilerde bulunmak; Unesco'nun yayınladığı Kılavuz'u ders kitabı olarak kullanarak kütüphane dernekleri yönetimi konusunda seminerler düzenlemek; model kütüphane dernekleri kurmak ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra yeniden yapılanan Doğu Avrupa ülkelerinde kurulan derneklere yardımcı olmak

gibi konulara yer verilmiş bulunuyor.¹

Bu çerçeve içinde Barcelona'da yapılan toplantılardan birinde, Grubun geçen dönemde Başkanlığını yürüten Russell Bowden'in sunduğu, "Kütüphanecilerin ve Bilgi Sunma Görevlilerinin Mesleki Sorumlulukları" başlıklı bildiri kanımca en ilginç ve yararlı olanı idi. Bu bildirinin çevirisi 269-280.ss.larda ayrıca sunulmuştur.

Danimarka Kütüphaneciler Birliği Başkanı Elsebeth Tank², Danimarka'da halk kütüphanelerinin 19. yüzyılda kurulmaya başlamalarından itibaren verdiği kısa tarihte Danimarka Kütüphane Derneği'nin 1905'de bu kütüphanelerin geliştirilmesine yardımcı olmak amacıyla yerel olarak kitap dermeleri oluşturan öğretmenler tarafından kurulduğunu belirtti. 1968'de mevcut kurumlara başkaldırının ağır bastığı bir politik ortamda kütüphaneciler kendilerini yönetenlerle aynı meslek kuruluşunun içinde olmamaları gerektiğine karar vererek Dernek'ten toplu olarak ayrılıp Birliği oluşturmuşlar. Birlik, bizdeki sendikalara benzeyen bir yapı içinde kütüphanecilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi, ücretlerin yükselmesi, işsiz kütüphanecilere iş alanı yaratma gibi çalışmaların yanında, kütüphanecilerin eğitimi ve mesleğin geliştirilmesi için de çalışmalar yapıyor. Başlangıçta gergin olan Dernek-Birlik ilişkileri 10-15 yıldan sonra olumlu bir rekabete dönüşmüş. Bu iki kuruluş yanında, Danimarka'da, ayrıca Halk Kütüphaneleri Yöneticileri Örgütü, Danimarka Araştırma Kütüphaneleri Derneği ve Ticari Alanda Çalışanlar ve Memurlar Birliği'nin Kütüphane Komitesi diğer mesleki kuruluşları oluşturuyorlar. Bu beş kuruluş, birbirlerine saygı içinde kendi sorumluluk alanlarında çalışıyor ve zaman zaman işbirliği yapıyorlar. Danimarka gibi küçük bir ülkede beş meslek kuruluşunun yaşayabilmesi ilk bakışta şaşırtıcı geliyor. Ancak, bu ülkede dernek geleneği çok yaygın olup 1987'de yapılan bir araştırmanın sonucuna göre her bir Danimarkalı 16 yaşından sonra yılda 78 saatini dernek çalışmalarına ayırıyormuş. Tank'ın da konuşmasının başında vurguladığı gibi, her ülkede koşullar farklı ve her ülke kendi deneyimleri ile kendini geliştiriyor. Ama bu deneyimleri paylaşmak, karşılıklı olarak esinlenmek açısından yararlı. Bu bildirinin orijinal metni Derneğimizde mevcut olup ilgilenen okuyucularımız fotokopi isteyebilirler.

Amerikan Özel Kütüphaneler Derneği'nden David Bender, geleceği

¹ *Medium-term programme 1992-1997*/ compiled by the Professional Board of IFLA and ed. by Hope E. A. Clement. The Hague: IFLA, 1992. 60.-61. ss.

² Elsebeth Tank. *Library associations as non-governmental organisations*. 7.s. (200-RTMLA(W.S) E, fotokopi)

denetim altında tutabilmek için etkin bir dernekçilik anlayışının önemine değindi. Russell Bowden'dan Çalışma Grubu'nun Başkanlığını devralan Bender, etkin dernekçiliğin öğelerini, önetkin olma, yani dış çevredeki gelişmeleri izleyerek, olası gelişmelere, değişimlere karşı önceden hazırlanmak ve talep gelmeden bir gereksinimi karşılamak; esnek ve yaratıcı olmak; üyelerin farklı gereksinimlerine yanıt verebilmek ve üyeleri etkinliklere ortak etmek olarak belirledi. Bu noktaların, Genel Merkezimizin dernekçilik anlayışı ile çakışmasından duyduğum memnuniyeti vurgulamak isterim.

Doğu ve Orta Avrupa ülkeleri kütüphane dernekleri ile ilgili bir anketin sonuçlarını Macaristan'dan Viola Batonyi sundu. 50 dernekten 22'sinin yanıtladığı anketin bazı sonuçları çeşitli ülkelerde benzer finansman sorunları yaşandığını ve bir hayli ortak yön olduğunu gösteriyor. Yanıt veren derneklerden 10'unda Yönetim Kurulları 2 yıl süre ile, 5'inde 3 yıl, 5'inde ise 4 yıl süre ile görev yapıyorlar. Dört yıl genelde çok uzun bir süre olarak değerlendiriliyor. Bu derneklerden yalnızca altısının kendi yerleri var, çoğu bir kütüphanede kendilerine verilen bürolarda çalışıyorlar ve yalnızca yedisinin Kültür Bakanlığı veya bir kütüphanenin ücretini ödediği sekreteri var, pek az dernek kendisi ücret ödeyebiliyor. Hepsinde Yönetim Kurulları ve Başkan gönüllü çalışıyor ve Kurul üye sayısı 10-21 arasında değişiyor. Meslek elemanlarını derneğe üye olmaya yönelten nedenler şunlar:

- * Mesleki bilgi ve deneyim alışverişi
- * İşbirliği
- * Sorunlara çözüm bulma
- * Yeni ekonomik ve politik ortama uyum sağlama
- * Yeni bir statü ve imaj
- * Bir meslek grubuna ait olma duygusunu yaşamak
- * Araştırmalara katılmak.

İlginç gelen etkinlikler ise şunlar:

- * Konferans ve benzeri toplantılara katılmak
- * Geziler
- * Mesleki açıdan korunmak
- * Mesleğin sosyal ve yasal çıkarlarının korunması
- * Sorunların tartışılması ve kütüphaneler adına karar verici mercilere öneriler götürülmesi
- * Eğitim programları.

Bu ülkelerde mesleğin önemli sorunları şöyle belirlenmiş:

- * Kütüphane politikalarının demokratikleşmesi
- * Güç ekonomik koşullarda varlıklarını sürdürebilmek
- * Yasal düzenlemeler
- * İşbirliğinin gerekliliğinin kabulü
- * Yeni bilgi teknolojilerinin kullanıma girmesi
- * Etnik gruplara ve azınlıklara kütüphane hizmeti sunulması.

Bu ülkeler derneklerinde, politik ve toplumsal değişimin yarattığı kendilerine özgü bazı yönler dışında, diğer ülkelerle ortak pek çok yön olduğu kesin. Bu anket, bende, üyelerimizin eğilimlerini, demekten beklentilerini saptamak için bir anket düzenlememizin yararlı olacağı düşüncesini uyandırdı. Bunu gerçekleştirme olanağı bulacağımızı umuyorum.

Bu Grubun çalışmaları ile ilgili sözlerimi, Grubun 1994'de Havana'da toplanacak Konferans'ta işleyeceği temanın "Üyelere sunulan hizmetler" olduğunu duyurarak noktalamak istiyorum.³

Kütüphanecilik Dergileri Editörleri Çalışma Grubu

Katıldığım Kütüphane Dergileri Editörleri Çalışma Grubu toplantısında üç bildiri sunuldu. Bunlardan birincisi, 1969-90 yılları arasında İngiliz Kütüphane Derneği tarafından *Journal of Librarianship* adı altında çıkarılan ve 1990'da Bowker-Saur'a devredilen ve *Journal of Librarianship and Information Science* adını alan dergi hakkında idi. Derginin editörü David Stoker⁴, dergiyi nasıl hazırladıklarını anlatarak, dili ve içeriği itibarile uluslararası nitelik taşıyan derginin, bu niteliği sayesinde ticari ortamda varlığını sürdürebildiğini vurguladı.

Jelena Hankova⁵, "Özgür... ama yoksul - ya da daha iyi: yoksul... ama özgür!" gibi ilginç bir başlık taşıyan bildirisinde Çek Cumhuriyeti'nde serbest piyasa ortamında varlıklarını sürdürmede karşılaştıkları güçlükleri ve kendileri

³ Bu bilgiler toplantı sırasında alınan notlardan derlenmiş olup anket sonuçları ileride yayınlanacaktır.

⁴ David Stoker. *An academic library journal in the cimmercial environment: an account of the journal of librarianship and information science*. 59th IFLA Council and Conference, Barcelona, Spain, 22*28 August 1993. Booklet 7: Division of Education and Research. 41-46 ss.

⁵ Jelena Hankova. *Free... but poor - or better: poor... but free! (A Czech national journal in LIS on its path from stagnation of communism to a turmoil of market economy)*. 59th IFLA Council and General Conference, Barcelona, Spain, 22-28 August 1993. Booklet 7: Division of Education and Reseach. 46-49 ss.

için çok yeni olan bu ortamda neler yapılabileceği hakkında fikirlere gereksinimleri olduğunu dile getirdi.

Rusya'dan L. Kozlova ve O. Timokhina⁶ değişen koşullarda yeni yaklaşımların gereğini vurgulayarak, dergilerini masaüstü yayıncılık tekniği ile hazırlayarak ve yayınevini devreden çıkararak bazı sorunlarını çözdüklerini belirttiler. Henüz çözemedikleri bir sorun, reklam alabilmek. Okuyucu kitlesi sınırlı ve dar bir dergiye reklam bulmak hiç de kolay değil. Bu, ne yazık ki bizim de sorunumuz. Çözüm yolları bulunamazsa bile sorunları paylaşmanın da yürek hafifleten bir yanı oluyor!

Tartışma bölümünde söz alarak dergimizi Milli Kütüphane'nin basarak bize sponsorluk yaptığını, belki bunun bazı ülkeler için bir model oluşturabileceğini, ayrıca yayınladığımız makalelere İngilizce öz koyarak ve LISA veritabanına girerek uluslararası platformda sesimizi duyurmayı başardığımızı dile getirdim. Toplantıyı yürüten Michael Wise, tanıtımın önemli olduğunu ve bu konuya değinmemden duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Küçük de olsa bir katkıda bulunmak güzeldi.

Kütüphane Gezileri: Barselona Üniversitesi Hukuk Kütüphanesi

IFLA konferansları, katılımcılara, toplantının yapıldığı kentteki bir kaç kütüphaneyi tanıma olanağı da veriyor. Bu program çerçevesinde, Barselona Üniversitesi Hukuk Kütüphanesi gezisine katıldım. Bu üniversite, bizim geleneksel üniversitelerimiz gibi kente dağılmış çeşitli binalarda hizmet veriyor. 1959'da inşa edilmiş ve önemli bir mimari ödül kazanmış olan Hukuk Kütüphanesi ne yazık ki artık sayıları 12,000'i bulan öğrencilere yetmiyor. Kütüphane ile ilgili diğer sayısal veriler şöyle:

Öğretim üyeleri	300
Kütüphaneciler (Hepsi profesyonel değil)	10
Yardımcı personel	4
Yarı zamanlı çalışan öğrenciler	15
Okuyucu kapasitesi	500
Kitap dermesi	125.000 cilt
Sürelî yayınlar	1.830
Abonesi devam edenler	950

Kütüphane başlangıçta yalnız öğrencilere hizmet veriyormuş. Ayrıca 14 bölüm kütüphanesi varmış. 1984'de Bölümlere ayrılan bütçeler Öğrenci

⁶ L. Kozlova; O. Timokhina. *Russian library journals: facing new challenges*. 59th IFLA Council and General Conference, Barcelona, Spain, 22-28 August 1993. Booklet 7: Division of Education and Research 50-52ss.

Kütüphanesi'ne aktarılmış ve dermeler toplanmaya başlanmış. Bu çalışmalar 1988'e dek sürmüştü. 1985'den bu yana Üniversite'de kataloglama işlemleri merkezi olarak yürütülüyor ve bu amaçla Üniversite'de geliştirilmiş Figaro adını verdikleri bir bilgisayar programı kullanılıyor. Böylece Üniversite'nin herhangi bir kütüphanesinden diğer kütüphanelerindeki dermelerin bilgilerine ulaşılabiliyor. Sınıflamada kendilerine özgü bir sistem kullanıyorlar. Kırmızı aksesuarlı metal rafların yanında ağaç paneller, rahat sandalyeleri ile özendirici bir atmosfer oluşturulmuş. Yapının artık büyüklük bakımından yetersiz kalmasının yanında kütüphanenin diğer bir sorunu da 16.- 18. yüzyıllardan kalma nadir eserleri koruyucu ortama sahip olmamaları. Bu değerli yapıtlar ayrılmış kitaplar bölümünde normal raflarda tutuluyor.

Bir halk kütüphanesine gidememekle birlikte, sınırlı da olsa fikir vermek için bir şube kütüphanesinde çalışan bir kütüphaneciden aldığım bilgileri iletmek istiyorum: Teresa Lort i Lavilla 10,000 nüfuslu bir bölgeye iki yardımcı ile birlikte hizmet verdiklerini; kütüphaneyi daha çok çocukların kullandığını ve sayılarının 4,000 olduğunu; yılda 20,000 kitap ödünç verdiklerini anlattı. İşin en sevdiği yanı çocuklar için etkinlikler düzenlemiş.

Konferans Organizasyonu

IFLA Konferansları Düzenleyicileri Toplantısı'na, Küba (1994), Türkiye (1995) ve Çin (1996)'den Organizasyon Komitelerinde görevli delegeler, IFLA Profesyonel Kurul Başkanı Ian Johnson ve IFLA Yönetim Kurulu'ndan Robert Stuart katıldılar. Barcelona'daki organizasyonu yürüten meslektaşlarımız, bu işi nasıl yürüttüklerini ve karşılaştıkları sorunların neler olduğunu anlattılar. Ayrıntılara girmeden Yayın Komitesi'nde benimle, ya da TKD'nin 1995'deki Başkanı ile çalışacak arkadaşlarıma 1995'de uykusuz bir yaz geçirmeye kendilerini hazırlamalarını öneririm. Çünkü, Haziran 1995'e dek IFLA Merkezi'ne gönderilecek olan bildiler, basılmak ve çoğaltılmak üzere Türkiye'ye iletilecek ve 100'ün üzerindeki bildirinin çeşitli dillerde basımı ve ilgili işler iki aydan kısa bir sürede tamamlanacak. "Bu iş için iki ay yetiyor mu?" sorusunun yanıtı "Gece gündüz çalışarak evet." idi.

Genel İzlenimler ve Sonuç

Genel izlenimim o ki, konferanslara katılanlar herşeye oldukça eleştirel bir gözle bakıyorlar. Küçük aksaklıklar, pek çok güzelliği kolaylıkla gölgeliyebiliyor ve harcanan onca çaba gözardı edilebiliyor. Konferansın son günü izlenimlerini sorduğum bir Alman kütüphaneci tek bir tümce ile yanıtladı beni: "Hırsızlık olayları çok kötü." Pek çok kozmopolit büyük kentte olduğu

gibi Barselona'da da yankesicilik çok yaygın. Hafta boyunca IFLA'ya rapor edilen 56 yankesicilik olayı olmuştu. Organizatörlerin tamamen denetimi dışındaki bu olgu, bu delegeye konferansın tüm olumlu yanlarını unutturmuş görünüyordu. İstanbul'da bir olasılıkla bu konuda Barselona'dan pek geri kalmayacaktır. Konferans'ın ilk günü yayınlayacağımız IFLA Express'te bir uyarı yayınlamak yararlı olabilir. Çünkü Barselona'da en çok eleştiri alan durum başlangıçta değil de, Konferans'ın bitimine iki gün kala bu konuda uyarı yapılması oldu.

Konuştuğum hemen hemen her delegenin, 1995'de İstanbul'a gelme konusunda istekli olmaları sevindirici idi. Çok sayıda Türk kütüphanecisinin Konferans'ta bulunması tanıtım bakımından çok yararlı oldu. İyi bir katılım olacağı izlenimini edinmiş bulunuyorum.

Hiç kuşkusuz 1995'e büyük bir özenle hazırlanmamız gerekiyor. Bu hazırlık, yalnız organizasyon açısından değil, mesleki açıdan bildirimlerle de olmalı. Genel de evsahibi ülkelerden hayli yüksek sayıda bildiri sunuluyor. Bu konuda diğer ülkelerden geri kalmayacağımızı ümit ediyorum. Hepimize kolay gelsin.

Not: *Benden, Türkiye'de kadın ve erkek kütüphaneciler arasında ücret ayrımı olmadığını ve kadın kütüphanecilerin sorumlu konumlara gelmekte kadın olmaktan doğan güçlüklerle karşılaşmadıklarını duyan "Kadın Kütüphanecilerin Sorunları" Çalışma Grubu, 1994'de Havana'da Türkiye'den bir bildiri verilmesini istediler. Konuyla ilgilenecek bir arkadaşımızın çıkacağını umarım.*